

AXK NuSTAR J095551+6940.8: yüksek kütleli bir X-ışını çiftinde süper manyetik alanlı bir nötron yıldızı

K. Yavuz Ekşi*,
Ceyhun Andaç,
Sercan Çıkıntoğlu,
A. Arda Gençali,
Can Güngör,
Filiz Öztekin

İstanbul Teknik Üniversitesi
Fizik Mühendisliği Bölümü, Maslak

UAK 2015, Ortadođu Teknik Üniversitesi

Aşırı-parlak X-ışını kaynakları (AXK)

- Her galakside 1-2 tane var.
- $L_X \sim 10^{41}$ erg/s
- $L_E \simeq 10^{38} (M/M_\odot)$ erg/s
- Ortanca kütleli ($M = 100 - 1000 M_\odot$) karadelik mi?
- $M = 20 - 40 M_\odot$ 'lık yıldız kütleli karadelikten hüzmelenmiş ışınım mı?

LETTER

doi:10.1038/nature13791

An ultraluminous X-ray source powered by an accreting neutron star

M. Bachetti^{1,2}, F. A. Harrison³, D. J. Walton³, B. W. Grefenstette³, D. Chakrabarty⁴, F. Fürst¹, D. Barret^{1,2}, A. Beloborodov⁵, S. E. Boggs⁶, F. E. Christensen⁷, W. W. Craig⁸, A. C. Fabian⁹, C. J. Hailey¹⁰, A. Hornschemeyer¹¹, V. Kaspi¹², S. R. Kulkarni³, T. Maccarone¹³, J. M. Miller¹⁴, V. Rana¹, D. Stern¹⁵, S. P. Tendulkar¹, J. Tomsick⁶, N. A. Webb^{1,2} & W. W. Zhang¹¹

The majority of ultraluminous X-ray sources are point sources that are spatially offset from the nuclei of nearby galaxies and whose X-ray luminosities exceed the theoretical maximum for spherical infall (the Eddington limit) onto stellar-mass black holes^{1,2}. Their X-ray luminosities in the 0.5–10 kiloelectronvolt energy band range from 10³⁹ to 10⁴¹ ergs per second³. Because higher masses imply less extreme ratios of the luminosity to the isotropic Eddington limit, theoretical models have focused on black hole rather than neutron star systems^{4,5}. The most challenging sources to explain are those at the luminous end of the range (more than 10⁴⁰ ergs per second), which require black hole masses of 50–100 times the solar value or significant departures from the standard thin disk accretion that powers bright Galactic X-ray binaries, or both. Here we report broadband X-ray observations of the nuclear region of the galaxy M82 that reveal pulsations with an average period of 1.37 seconds and a 2.5-day sinusoidal modulation. The pulsations result from the rotation of a magnetized neutron star, and the modulation arises from its binary orbit. The pulsed flux alone corresponds to an X-ray luminosity in the 3–30 kiloelectronvolt range of 4.9 × 10³⁹ ergs per second. The pulsating source is spatially coincident with a variable source⁶ that can reach an X-ray luminosity in the 0.3–10 kiloelectronvolt range of 1.8 × 10⁴⁰ ergs per second⁷. This association implies a luminosity of about 100 times the Eddington limit for a 1.4-solar-mass object, or more than ten times brighter than any known accreting pulsar. This implies that neutron stars

ULXs, the most luminous being M82 X-1¹³, which can reach $L_X(0.3\text{--}10\text{ keV}) \approx 10^{40}\text{ erg s}^{-1}$, and the second brightest being a transient, M82 X-2 (also referred to as X42.3+59³), which has been observed to reach¹⁴ $L_X(0.3\text{--}10\text{ keV}) \approx 1.8 \times 10^{40}\text{ erg s}^{-1}$. The two sources are separated by 5", and so can only be clearly resolved by the Chandra X-ray telescope. During the M82 monitoring campaign, NuSTAR observed bright emission from the nuclear region containing the two ULXs. The region shows moderate flux variability at the 20% level during the first 22 days of observation. The flux was then found to have decreased by 60% by the time of the final observation ~20 days later. The peak X-ray flux, $F_X(3\text{--}30\text{ keV}) = (2.33 \pm 0.01) \times 10^{-11}\text{ erg cm}^{-2}\text{ s}^{-1}$ (90% confidence; Fig. 1) corresponds to a total 3–30 keV luminosity assuming isotropic emission of $3.7^{+0.01}_{-0.01} \times 10^{40}\text{ erg s}^{-1}$.

A timing analysis revealed a narrow peak just above the noise at a frequency of ~0.7 Hz in the power density spectrum. An accelerated epoch folding search¹⁵ on overlapping 30-ks intervals of data found coherent pulsations with a mean period P of 1.37 s modulated with a sinusoidal period of 2.53 days throughout the 10-day interval starting at modified Julian day (MJD) 56691 (2014 February 03), and also in the last observation at MJD 56720 (Fig. 1). The statistical significance of the pulsations is ~13σ during the most significant 30-ks segments, and >30σ for the entire observation. A refined analysis (see Methods) subsequently enabled the detection of pulsations over a longer interval beginning on MJD 56686. The pulsed flux is variable, ranging from 5% to 13% in the

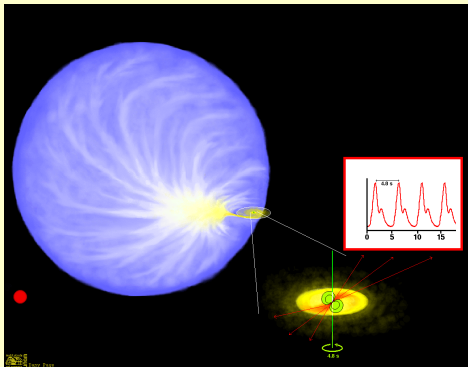
Nature 514, 202-204 (9 Ekim 2014)

arXiv:1410.3590 (14 Ekim 2014)

Tüm AXK'lar karadelik değil; en azından biri nötron yıldızı!

X-ışını pulsarları

- Nötron yıldızı içeren X-ışını çifti
- Disk-manyetosfer etkileşimi
- Yüksek ($B \sim 10^{12}$ G) manyetik alan diskin iç kısmını parçalayarak manyetik kutuplara kanallar.
- Kara deliğin manyetik alanı yoktur.

X-ışını pulsarları

- Nötron yıldızı içeren X-ışını çifti
- Disk-manyetosfer etkileşimi
- Yüksek ($B \sim 10^{12}$ G) manyetik alan diskin iç kısmını parçalayarak manyetik kutuplara kanallar.
- Kara deliğin manyetik alanı yoktur.

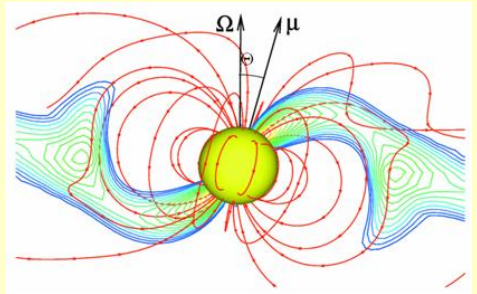

Image courtesy : Romanova et al.

X-ışını pulsarları

- Nötron yıldızı içeren X-ışını çifti
- Disk-manyetosfer etkileşimi
- Yüksek ($B \sim 10^{12}$ G) manyetik alan diskin iç kısmını parçalayarak manyetik kutuplara kanallar.
- Kara deliğin manyetik alanı yoktur.

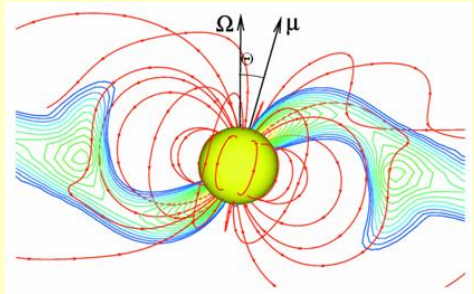

Image courtesy : Romanova et al.

X-ışını pulsarları

- Nötron yıldızı içeren X-ışını çifti
- Disk-manyetosfer etkileşimi
- Yüksek ($B \sim 10^{12}$ G) manyetik alan diskin iç kısmını parçalayarak manyetik kutuplara kanallar.
- Kara deliğin manyetik alanı yoktur.

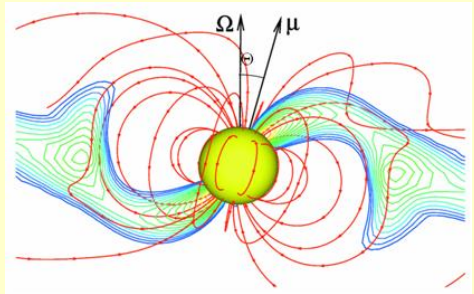

Image courtesy : Romanova et al.

Atımlar gösteren bir AXK

Eşlikçi yıldızdan kütle aktarımı yapan yüksek manyetik alanlı bir nötron yıldızı

- NuSTAR¹ J095551+16940.8 (M82 X-2) $d \simeq 3.6$ Mpc
- $P = 1.87$ s
- $\dot{P} = -2 \times 10^{-10}$ s/s
- $P_{\text{orb}} = 2.5$ day bir HMXB içinde. $M_{\text{comp}} > 5.2 M_{\odot}$,
 $R_{\text{comp}} > R_{\odot}$ ($f = 2.1 M_{\odot}$)
- Atımlı ışınma gücü $L_{3-30 \text{ keV}} = 4.9 \times 10^{39}$ erg/s (değişken)
- $L_{0.3-10 \text{ keV}} = 1.8 \times 10^{40}$ erg/s
 $L_{0.5-10 \text{ keV}} = (6.6 \pm 0.1) \times 10^{39}$ erg/s
- $1.4 M_{\odot}$ kütleli bir nesne için $L \sim 10^2 L_E!$

Kütle aktarımdan kaynaklanan ışımaya gücü

$$L_X = \frac{GM\dot{M}}{R} \quad (1)$$

Alfvén yarıçapı

$$R_A = \left(\frac{\mu^2}{\sqrt{2GM\dot{M}}} \right)^{2/7} \quad (2)$$

Diskin iç yarıçapı

$$R_{\text{in}} = \xi R_A = \xi \left(\frac{\mu^2 \sqrt{GM}}{\sqrt{2} L_X R} \right)^{2/7} \quad (3)$$

Eş-dönme yarıçapı

$$R_{\text{co}} = \left(\frac{GM}{\Omega^2} \right)^{1/3} = \left(\frac{GMP^2}{4\pi^2} \right)^{1/3} \quad (4)$$

Dönme hızı parametresi

$$\omega_* = \left(\frac{R_{\text{in}}}{R_{\text{co}}} \right)^{3/2} = \xi^{3/2} \left(\frac{\mu^2 \sqrt{GM}}{\sqrt{2} L_X R} \right)^{3/7} \left(\frac{GMP^2}{4\pi^2} \right)^{-1/2} \quad (5)$$

Yıldıza etkiyen tork

$$N = n(\omega_*) N_0, \quad N_0 = \sqrt{GMR_{\text{in}} \dot{M}} \quad (6)$$

Boyutsuz tork $n(\omega_*)$ disk-manyetosfer etkileşimine ilişkin varsayımlara bağlı ancak tork dengesine yakın bir sistem için:

$$n = n_0 \left(1 - \frac{\omega_*}{\omega_c} \right) \quad (7)$$

biçimindedir. Burada $\omega_c \sim n_0 \sim O(1)$.

Tork dengesi

Dengeye yakın bir sistem için $\omega_* \simeq \omega_c$:

$$R_{\text{in}} = \omega_c^{2/3} R_{\text{co}} \quad (8)$$

Buna göre

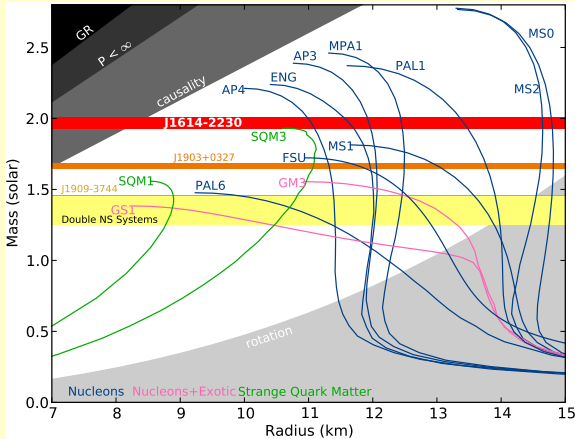
$$\xi \left(\frac{\mu^2 \sqrt{GM}}{\sqrt{2} L_X R} \right)^{2/7} = \omega_c^{2/3} \left(\frac{GMP^2}{4\pi^2} \right)^{1/3} \quad (9)$$

Buradan yıldızın manyetik momentini çözersek

$$\mu = 1.17 \times 10^{31} \text{ G cm}^3 \omega_c^{7/6} \xi^{-7/4} m_{1.4}^{1/3} L_{40}^{1/2} R_6^{1/2} \quad (10)$$

$\mu = \frac{1}{2} BR^3$ ve $\xi = 0.5$ ile $B \sim 7 \times 10^{13} \text{ G}$: **magnetar!**

Nötron yıldızı kütle-yarıçap ilişkisi

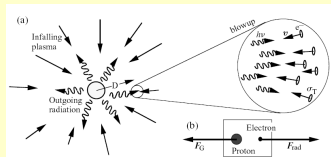

Hiçbir hal denklemine göre 3 Güneş-kütlesinden büyük nötron yıldızı olamaz!

Eddington limiti

Elektronlar üzerindeki ışımaya basıncının protonlar üzerindeki gravitasyonel kuvveti dengelediği ışımaya gücü

$$L_E = \frac{4\pi GMm_p c}{\sigma_T} \\ = 1.3 \times 10^{38} (M/M_\odot) \text{ erg s}^{-1}$$

$$\sigma_T = \frac{8\pi}{3} \frac{e^2}{m_e c^2} = 6.65 \times 10^{-25} \text{ cm}^2 \text{ Thomson cross-section}$$

Elektron tesir kesiti σ 'nın yüksek manyetik alanda küçülmesi

Kritik manyetik alan

$$B_c \equiv \frac{m_e^2 c^3}{\hbar e} = 4.4 \times 10^{13} \text{ G}$$

Daha yeğın manyetik alanlarda elektronun tesir kesiti küçülür:

$$\frac{\sigma}{\sigma_T} \simeq 0.5 \left(\frac{B}{10^{12} \text{ G}} \right)^{-4/3}$$

Kritik luminosite büyür:

$$\frac{L_{\text{cr}}}{L_E} \simeq 2 \left(\frac{B}{10^{12} \text{ G}} \right)^{4/3} \simeq 580$$

Sonuç

- AXK'lar heterojen bir grup olarak belirsiz sayıda nötron yıldızı içeriyor olabilir.
- Bu nötron yıldızları yüksek manyetik alana sahip olabilir.
- Işıma gücünün Eddington limitini aşmasının yolu kuantum elektrodinamiksel süreçler ile elektron saçılma tesir kesitinin küçülmesi olabilir.
- Işımanın hüzmelenmiş olması da Eddington limitinin aşılmasına katkıda bulunuyor olabilir.